

Veřejný zájem na revitalizaci zámecké zahrady v Českém Krumlově

(verze 3.1.2012)

1) Současný právní status nemovité kulturní památky Zámek Český Krumlov jako podklad pro identifikaci veřejného zájmu na obnově zámecké zahrady

Zámecká zahrada v Českém Krumlově je součástí areálu zámku a spolu s ním požívá památkové ochrany.

Status **nemovité kulturní památky** získal zámek Český Krumlov (a s ním i zámecká zahrada) zápisem do státního seznamu 3. 5. 1958 a je veden pod číslem rejstříku ÚSKP 11758/3-874.

Výnosem Ministerstva školství a kultury čj. 22.446/63-V/2 o zřízení městské památkové rezervace v Českém Krumlově v roce 1963 se areál zámku se zámeckou zahradou stal součástí **městské památkové rezervace** Český Krumlov.

Výnos MK ČSR čj. 16.417/87-VI/1 o prohlášení historických jader měst, ze dne 21.12.1987 prohlásil historické jádro Českého Krumlova za památkovou rezervaci.

Zámek Český Krumlov byl Nařízením vlády ČR č. 55/1989 ze dne 19. dubna 1989¹ prohlášen za **národní kulturní památku**. Součástí této NKP je i zámecká zahrada, prostorově identifikovaná výčtem parcelních čísel: 657, 658, 659, , 949, 951, 971, 999/1, 999/2, 1336/1 a budov čísla popisnými: 62 a 178.

V § 2 tohoto Nařízení se pro zabezpečení ochrany uvedených národních kulturních památek se v Nařízení stanovily tyto podmínky:

„a) obnova národních kulturních památek musí zabezpečovat v souladu s výsledky vědeckého poznání trvalé uchování jejich hmotné podstaty a památkové hodnoty a zároveň musí směřovat k jejich důstojnému společenskému uplatnění,

b) způsob využití a činnosti s tím spojené nesmí vést k poškození národních kulturních památek a musí přispívat k jejich důstojnému společenskému uplatnění,

c) úpravami a změnami prostředí národních kulturních památek nesmí být narušeny jeho historické, významové a estetické vztahy k nim“.

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v § 4 definuje národní kulturní památky:

(1) Kulturní památky, které tvoří **nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa**, prohlašuje vláda České republiky nařízením za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany.

15. 2. 1991 vstupuje pro ČSFR v platnost Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví² a je vyhlášena v č. 159/1991 Sb.³ Česká republika se tak stala smluvním státem Úmluvy. 22.7.1991 vláda České republiky Usnesením č. 257 souhlasí s tím, aby byly k zápisu do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví, který se sestavuje podle čl.11 Úmluvy, navrženy vybrané položky kulturního a přírodního dědictví ČR, mezi nimi je městská památková rezervace Český Krumlov, jejíž součástí je národní kulturní památka zámek v Českém Krumlově.⁴

Na základě hodnocení ICOMOS, se kterým se Mezivládní výbor pro světové kulturní a přírodní dědictví na svém 16. zasedání v Santa Fe v roce 1992 ztotožnil, bylo **4. 12. 1992 Historické centrum Českého Krumlova** zapsáno na Seznam světového dědictví (Historic Centre of Cesky Krumlov, číslo nominace 617), a to v rozsahu městské památkové rezervace, tj. včetně NKP zámek a jeho zahrady.⁵

¹ Ve znění nařízení vlády ČR č.171/1998 Sb.

² Generální konference UNESCO, která se sešla v roce 1972 v Paříži, přijala dne 16. listopadu Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. V tomto dokumentu jsou definovány statky, které mají mimofádnou univerzální (tj. celosvětovou) hodnotu a zájem na jejich ochraně přesahuje národní zájmy. Úmluva byla přijata do českého právního řádu Usnesením vlády ČSFR č. 555/1990 ze dne 16.8.1990.

³ Citace Rekapitulace MKČR

⁴ Tamtéž

⁵ Dokument WHC-92/CONF.002/12.

2) Veřejný zájem na revitalizaci zámecké zahrady

2a) Veřejný zájem obecně

Veřejný zájem (angl. *public interest*) je celoskupinový zájem, tj. takový zájem, který přesahuje zájem jednotlivce či pouhé frakce. Ačkoli veřejný zájem patří mezi důležité právní instituty a operuje s ním celá řada právních norem, platné právo neobsahuje jeho definici; veřejný zájem se proto řadí mezi tzv. **neurčité pojmy**. Veřejný zájem se chápe jako protiklad zájmů soukromých, od nichž se liší tím, že okruh osob, jimž tento zájem svédčí, je vždy neurčitý: může přitom jít o zájem celospolečenský, lokální nebo skupinový... Četné snahy definovat veřejný zájem zákonem nedošly v České republice zatím naplnění⁶.

Srozumitelně lze uvést: „Zájem je zájmem veřejným, jestliže je zájmem celé nebo podstatné části společnosti (veřejnosti) a směřuje k všeobecnému blahu a dobru. O veřejný zájem se nemůže jednat v případě, kdy jde o zájem individuální nebo zájem úzké skupiny subjektů. Také zájem, který by byl v rozporu s platnými právními předpisy, logicky nemůže být veřejným zájmem⁷.”

“Moderní pojetí památkové péče přišlo s širším pojetím kulturního dědictví jako nedílné součásti civilizačního prostředí ... a definovalo památkovou péči jako akt ochrany veřejného zájmu. Toto pojetí je tedy zásadní podstatou památkové péče. Zásadní podmínkou efektivní a smysluplné památkové péče je tedy prosazení ochrany kulturního dědictví jako přirozeného veřejného zájmu (za podpory a při aktivní účasti občanských aktivit), podpořené osvětou a výchovou k pozitivnímu vztahu k památkám.“⁸

“Veřejný zájem „by měl být při každé jednotlivé aplikaci tohoto neurčitého právního pojmu vykládán a používán správním orgánem striktně a vyvozován v daném konkrétním případě z právní úpravy abstrakcí, přičemž by neměly být opomenuty základní ústavní zásady, ústavní limity výkonu veřejné správy ... veřejný zájem je třeba vyvodit z právní úpravy a jejích cílů. Je třeba jej vyvozovat dále z právní politiky a posouzením různých hodnotových hledisek podle úkolů správy v příslušných oblastech (sociální, kulturní, ochrany životního prostředí apod.).“⁹

2b) Veřejný zájem na obnově kulturních památek obecně

Základ právní úpravy památkové péče je dán Ústavou České republiky. V preambuli je vyjádřeno občanů České republiky „společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství“. Článek 34 Listiny základních práv a svobod stanovuje že „Právo k přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.“

Článek 35 Listiny v odstavci 3. formuluje velmi důležité ustanovení ve vztahu k památkové péči, a to, že „nikdo nesmí při výkonu svých práv ohrožovat nebo poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem“.¹⁰

“Významným segmentem hmotného kulturního dědictví je památkový fond, jehož součástí jsou i krajinářské kompozice jako součást kulturní krajiny. . Veřejný zájem na ochraně a uchování památkového fondu, na jeho poznávání a na jeho zprostředkování je vyjádřen v úvodních ustanoveních zákona o státní památkové péči.“^{11 12}

⁶ Zdroj: http://iuridictum.pecina.cz/w/Ve%C5%99ejn%C3%BD_z%C3%A1jem

⁷ K tomu např.: Svatava Havelková „*VEŘEJNÝ ZÁJEM*“ *aplikace pojmu v ochraně přírody*, Ochrana přírody č. 3/2008, s. 11

⁸ Jiří T. Kotalík, *Význam hodnot a hodnocení v památkové péči – teze*, in: Péče o architektonické dědictví. Vybrané kapitoly k tématu péče o stavební a umělecké památky. Sborník prací, I. díl. Vývoj a východiska památkové péče, její právní ukotvení a ekonomické přístupy. Vyd.: Nakladatelství IDEA Servis, Praha 2008

⁹ Luděk Lisse, *Veřejný zájem a zásady v § 2 odst. 4 správního řádu*, <http://www.elaw.cz/cs/ostatni/220-verejny-zajem-a-zasady-v-s-2-odst-4-spravniho-radu.html>.

¹⁰ Michaela Stěhulová: *Ochrana kulturních památek*, diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra správní vědy, správního práva a finančního práva, 2007, s. 14.

¹¹ <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/odbor-pamatkove-pece/nakladani-s-pamatkovym-fondem-18034/>

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v § 1 odst.1 deklaruje, že „Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu.“

Obecný (veřejný) zájem na dobrém stavu kulturní památky a jejím vhodném užívání je vyjádřen v zákoně č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, zejména v § 9 části **Ochrana a užívání kulturních památek**.¹³

§ 9 (1)“ Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu.“

Základní přístup společnosti ke kulturnímu dědictví je definován a uveden přímo na internetové stránce Ministerstva kultury ČR: „Základními činnostmi památkové péče jsou jeho ochrana, uchovávání, poznávání a **zprostředkování (prezentace) hodnot veřejnosti**.“¹⁴

2c) Péče o nemovitou národní kulturní památku Zámek Český Krumlov jako součást státní památkové péče a akt veřejného zájmu¹⁵

Ochrana NKP Zámek Český Krumlov je kromě jejího vlastního vymezení legislativou citovanou v oddílu č.1 je zajišťována dále řádnou a pravidelnou evidencí a stanovením ochranných režimů, založených dalšími dokumenty.

Městská vyhláška 02/2006, o vyhlášení závazné části územního plánu obce Český Krumlov, upravuje vztah k péči o historické centrum města. Závaznou částí územního plánu města jsou pro historické centrum města (včetně areálu zámku) stanoveny regulativy funkčního využití vycházející, mimo jiné, z požadavků památkové ochrany území.

Památkový ústav v Českých Budějovicích (jehož nástupcem je NPÚ-ÚOP v Českých Budějovicích jako kontinuální správce této NKP) dokončil v roce 2000 1. etapu **Plánu ochrany a zhodnocení (POZ) městské rezervace Český Krumlov**.¹⁶ Tento POZ navrhnul v případě zámecké zahrady následující formulaci předmětu ochrany:

„Chráněny jsou dochované stopy historických vývojových fází zahradní úpravy:

- prostorový rozsah původního historického areálu
- jednotlivé historické stavební objekty (ohradní zdi, zahradní objekty)
- historicky vzniklý reliéf zahrady (z fáze manýristické a barokní)
- téměř intaktně dochované historické kompoziční schéma a cestní síť, v zásadě nezměněný od doby založení zahrady

---

¹² Tamtéž: „Hlavním prostředkem pro realizaci uvedeného veřejného zájmu je systém nakládání s památkovým fondem České republiky (zkráceně památkové péče). Jde o soubor činností, které zabezpečují naplňování veřejného zájmu na tomto úseku. Naplňování veřejného zájmu je realizováno samotnou činností vlastníka součásti památkového fondu, správních orgánů a odborných organizací, dále činnostmi, jako je vědecké bádání, hodnocení a dokumentace památkového fondu včetně jeho potenciálu, výchovou a vzděláváním odborníků v oboru péče o památky a aktivitami umožňujícími zprostředkování památkového fondu veřejnosti.“

¹³

¹⁴ <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/odbor-pamatkove-pece/nakladani-s-pamatkovym-fondem-18034/>.

¹⁵ Viz výše pojetí moderní památkové péče formulované Jiřím T. Kotalíkem.

¹⁶ *Plán ochrany a zhodnocení městské rezervace Český Krumlov, I. Etapa Bloky s obytnou zástavbou Latrán*, Památkový ústav v Českých Budějovicích, říjen 2000, Archiv NPÚ, ú.o.p. v Českých Budějovicích, fond Plánová dokumentace.

- dochované významné části historických porostů dřevin z období barokního a romantického.“

V lokalitě zámecké zahrady POZ konstatoval již tehdy následující závady:

- „existence otáčivého hlediště v kompozičním ohnisku historické zahrady
- památkově sporná podoba rekonstruovaného tzv. dolního parteru (z let 1969 – 1978), kde došlo při úpravách i k poškození archeologické nálezové situace,
- v ohrožení se nachází dřevěný rokokový altán ve středu bývalého bludiště – hrozí jeho zničení pádem okolních stromů
- zhoršený zdravotní a pěšební stav hodnotných vzrostlých stromů v areálu zámecké zahrady
- poškození okolní krajinného zázemí novodobými prvky (sloupy elektrorozvodů VN),
- znehodnocení původních výhledů do volné krajiny (vodojem na Ptačím hrádku, novodobá sídliště na Nádražním předměstí)“

Pro zajištění integrity a autenticity památky (jako atributů sledovaných i v rámci monitoringu světové památky, který se v ČR začal aplikovat) navrhnul POZ regulativy:

- „Stávající funkce lokality jako historické zeleně je odpovídající.
- Okamžitý zásah vyžaduje dřevěný rokokový altán ve středu bývalého bludiště – je potřebné odkácení vzrostlých stromů v jeho bezprostředním okolí.
- Nezbytná je památková obnova především střední části zámecké zahrady včetně vymístění konstrukce otáčivého hlediště a dalších technických zařízení divadelního provozu – s následnou rehabilitací okolí letohrádku Bellaria a jejího parteru na přilehlých bosketech.
- V bosketech, rekonstruovaných mezi lety 1969-1980, je vhodná korekce uspořádání detailního řešení zahradních úprav.“¹⁷

Péče o NKP Zámek Český Krumlov je zajišťována přímou správou územním odborným pracovištěm Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích.

NPÚ ÚOP v Č. Budějovicích zabezpečuje uchovávání NKP Zámek Český Krumlov prováděním správy nemovitostí, jejich údržby a obnovy na podkladě rozborů stavu a využití NKP a dlouhodobého výhledu obnovy a využití objektu.

S vědomím potřeby věnovat NKP, která je součástí světového dědictví byly v nedávné době připraveny moderní koncepční dokumenty, jež mají zajisti příkladnou péči o areál, aby se stal v duchu světového dědictví referenčním a vzorovým areálem, inspirujícím i další vlastníky v rámci MPR. Základní koncepční podklady pro postupnou obnovu celého zámeckého areálu je „**Koncepce obnovy areálu státního hradu a zámku v Českém Krumlově**“

Pro péči přímo o zámeckou zahradu a přípravu její obnovy slouží jako základní koncepční materiál „**Památková koncepce rehabilitace zámecké zahrady v Českém Krumlově**“ z roku 2004 zpracovaná ateliérem GIRSA AT Praha (*viz dále*).

Koncepce využila prohloubeného poznání stavebního a uměleckého vývoje zahradního komplexu českokrumlovské zámecké rezidence, jež poskytly především archivní rešerše, vyhodnocení historické plánové dokumentace a ikonografických pramenů¹⁸ a vyhodnocení stavu vegetační složky zámecké zahrady.¹⁹ Nové poznatky přinesly stavebně historické průzkumy²⁰ a v poslední době především

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Kubíková Anna, Olšan Jiří: *Archivní a umělecko-historický průzkum českokrumlovské zámecké zahrady*, Český Krumlov 1998.

¹⁹ Elaborát firmy Florart-Šimek „*Vyhodnocení dendrologického potenciálu v zámecké zahradě Státního hradu a zámku Český Krumlov*“ z roku 1997 se zabýval kromě zdravotního a pěšebního stavu dřevin a specifikoval sounáležitost jednotlivých hodnocených stromů s vývojovými obdobími formování zahrady.

²⁰ SHP ohradních zdí zámecké zahrady a některých prostorů v interiéru letohrádku Bellaria, zpracovatel ARTECO BM Český Krumlov.

archeologické výzkumy zaniklých architektonických objektů na území zámecké zahrady.²¹

Stav architektonické, vegetační složky zámecké zahrady a také úroveň její prezentace návštěvnícké veřejnosti je průběžně monitorován a na základě zjištění jsou stanovovány priority údržby a obnovy²². Pravidelně je zpracovávána **Zpráva o stavu památky UNESCO Historické centrum Českého Krumlova**, tzv. „Roční monitorovací zpráva“ (RMZ). V RMZ z roku 2010 je téma obnovy zámecké zahrady zmíněno v oddíle III. Plánovaná stavební činnost v historickém centru Českého Krumlova, včetně areálu zámku, významná z hlediska památkové péče, části Návrh akcí památkové rehabilitace, stavebního a uměleckého restaurování v areálu zámku do roku 2018.²³

V současné době zpracovává Národní památkový ústav, územní pracoviště v Českých Budějovicích v souladu s novou legislativou²⁴ podkladové materiály pro vydání plánu ochrany městské památkové rezervace Český Krumlov.²⁵

NPÚ se snaží naplňovat veřejný zájem péče o svěřené kulturní památky v maximální míře a právě v areálu v Českém Krumlově zcela nadstandardně:

Zprostředkování hodnot NKP Zámek Český Krumlov veřejnosti zajišťuje územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu především prostřednictvím **Správy státního hradu a zámku (SHZ ČK)**. Zámecká zahrada je zdarma zpřístupněna veřejnosti v hlavní turistické sezóně od 31. března do 31. října a také mimo sezónu podle aktuálního stavu počasí.

Výjimku představuje pouze letohrádek Bellaria, jenž je v souvislosti s provozem přírodní scény pro veřejnost otevřen pouze během jarního Mezinárodního dne památek a sídel a na podzim během Dnů evropského dědictví. Program těchto dnů je doplňován pravidelně o odborné přednášky na téma zahrad českokrumlovské zámecké rezidence.

Národní památkový ústav zajišťuje odborné exkurze pro experty v oboru památek zahradního umění, ale také pro laickou veřejnost, a to především pro školy ve městě v regionu.

Historické hodnoty i aktuální stav českokrumlovské zahrady jsou propagovány a prezentovány veřejnosti na oficiálních webových stránkách SHZ.²⁶ Podrobný přehled historického vývoje českokrumlovské zámecké zahrady lze nalézt na internetových stránkách www.castle.ckrumlov.cz.

S podporou Ministerstva kultury ČR vydal NPÚ v roce 2008 publikaci **Objevování barokní zahrady zámku Český Krumlov**, určenou pro dětské návštěvníky zahrady.

Součástí prezentace historické zámecké zahrady je také celoroční odborná péče o její stavební i rostlinnou složku. Společenský a kulturní život zámecké rezidence v období baroka je každoročně připomínán a prezentován veřejnosti dobově věrnými inscenacemi zahradních slavností v rámci tzv. **Barokních večerů a Barokních nocí**.

Tématem historie a současnosti českokrumlovské zámecké zahrady včetně otázky další existence přírodní scény před letohrádkem Bellaria se v poslední době zabývalo řada autorů. Zde je třeba zmínit především soubor článků ve 4. čísle Zpráv památkové péče z roku 2007.²⁷

Nové poznatky k tématu přinesla i odborná konference "Český Krumlov: Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví", kterou pořádal v roce 2009 Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích.

²¹ Archeologické výzkumy, vedené Mgr. Jiřím Havlicem (ú.o.p. NPÚ v Č. Budějovicích) v letech 2009 až 2011, ověřily existenci zahradních fontán na Dolním parteru a na ostrově v zámeckém rybníku. Přinesly řadu poznatků, využitelných při plánované památkové obnově těchto architektur.

²² V souladu s *Koncepcí NPÚ na léta 2011-2015*, Národní památkový ústav, Praha 2011, s.38.

²³ Zpráva o stavu památky UNESCO Historické centrum Českého Krumlova, 2010.

²⁴ Vyhláška č. 420/2008 Sb., kterou se v návaznosti na §6a zákona stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón.

²⁵ Vydání je v působnosti Krajského úřadu Jihočeského kraje, odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu.

²⁶ <http://www.zamek-ceskykrumlov.eu/popis-zameckeho-arealu/>

²⁷ Články Věry Kučové, Václava Girsy, Jiřího Olšana, Pavla Slavka a Jiřího Šestáka, Zprávy památkové péče, roč. 67, 2007, s. 267-288.

Ve všech odborných aktivitách NPÚ zdůrazňuje historické hodnoty areálu NKP a potenciál další regenerace a věrohodné prezentace tohoto mimořádného celku, pro který v minulých letech NPÚ zajistit vysoce kvalifikované podklady.

3) Zdůvodnění nezbytnosti revitalizace zahrady ve veřejném zájmu

V procesu obnovy kulturních památek jsou v České republice kromě národních předpisů využívány dokumenty vydané organizací Mezinárodní rada pro památky a sídla (ICOMOS), jako respektovaným metodickým subjektem globálně uznávaných a respektovaným Rovněž v Úmluvě o ochraně světového dědictví, na jejímž základě se Historické jádro Č.Krumlova stalo světovou památkou, je ICOMOS výslovně uveden jako poradní orgán mezivládního výboru světového dědictví. Je tedy jen logické, že při péči o zámeckou zahradu chce NPÚ respektovat základní dokument k této tematice, jímž je především **Florentská charta** (aneb **Mezinárodní charta o historických zahradách**) z roku 1982.²⁸ Charta používá pro obnovné zásahy pojem „restaurování“ a pro komplexní obnovu památky pojem „restituce“ (viz články 1.5 a 16.). Právě **restituce** ve smyslu Florentské charty je obecně přijímaným cílem koncepce obnovy českokrumlovské zámecké zahrady.²⁹

Florentská charta v článcích 18. a 19. upozorňuje na limity využívání historických zahrad: „I když každá historická zahrada má sloužit k tomu, aby byla shlédnuta a aby jí bylo možné projít, je nutné, aby byl přístup omezen s přihlédnutím k její rozloze a křehkosti, a to tak, aby byla zachována její podstata a kulturní poslání.

Svým charakterem a určením je historická zahrada místem klidu, napomáhajícím kontaktu s přírodou a jejímu uvědomění. Tento denní, běžný provoz musí jednoznačně kontrastovat s výjimečným použitím historické zahrady jako místa, v němž se pořádají slavnosti.

Je potřeba jednoznačně určit podmínky, za nichž se historické zahrady navštěvují. Pokud se **mimořádně** pořádá v jejich prostorách slavnost, uvítání a podobně, má toto ještě zvýšit krásu zahrady, a nikoli jí být na újmu, či ji dokonce znehodnocovat.“

Skutečnost, že českokrumlovská zámecká zahrada, byla a je divadelním provozem před letohrádkem Bellaria znehodnocována a poškozována, dokládají dobové fotografie i její aktuální stav.

V důsledku umístění otáčivého hlediště do prostoru před letohrádkem zanikl květinový parter, jenž se zde po staletí se kontinuálně vyvíjel.

Výkopy v trasách elektroinstalace pro osvětlení a ozvučení přírodní scény poškodily kořenový systém řady stromů a podílely se tak na jejich předčasném odumření.

Kompoziční a estetická hodnota ústředního prostoru zámecké zahrady byla znehodnocena objekty osvětlovacích stožárů.

Stavba nového otáčivého hlediště v letech 1989 až 1992 způsobila dosud nejzávažnější poškození archeologické situace a historicky vzniklého reliéfu terénu zahrady v prostoru před Bellarií.

V této souvislosti je nutné zmínit i doporučení Mezivládního výboru pro světové dědictví z roku 1992, tedy již doby zápisu na Seznam světového dědictví „kompetentním československým místům, aby přijala všechny nezbytná opatření k tomu, aby čelila velikému tlaku turistického ruchu, který by tuto památku mohl ohrozit.“

²⁸ Dokumenty vydané organizací ICOMOS věnované kulturnímu dědictví nejsou právně závazné, ale vzhledem k jejich schválení českým národním komitétem ICOMOS tvoří základ pro odborné otázky, doktrínu a praxi památkové péče v České republice. Mají tedy zejména funkci metodickou a jejich dodržování patří v civilizovaných zemích k samozřejmým zásadám působení památkové péče.

²⁹ Srovnej s textem Informace k památkám NPÚ na webové stránce <http://www.npu.cz/pro-navstevniky/zpristupnene-pamatky-npu/informace>

V letech 2003 až 2004 byla ateliérem GIRSA-AT vypracována „**Památková koncepce rehabilitace zámecké zahrady v Českém Krumlově**“. Vzhledem k důležitosti tohoto elaborátu níže v textu uvádíme pasáže z jeho textové části, jež jsou **podstatné pro specifikaci veřejného zájmu** na procesu obnovy českokrumlovské zámecké zahrady, byly ve své době pečlivě cizelovány s konzultací a odbornou součinností garanta péče o tuto NKP, takže není důvod vymýšlet argumenty v nové verzi:.

“Zámecká zahrada českokrumlovská je nedělitelnou součástí Národní kulturní památky, státního hradu a zámku Český Krumlov a patří mezi výjimečně zachovalé ukázky vysoce hodnotné historické zahradní a krajinářské tvorby, založené na podkladě velkorysého architektonického konceptu na rozsáhlé ploše situované západně od zámecké rezidence a dochované ve vzácné autenticitě až do dnešní doby.

Jedná se o rozsáhlé souborné umělecké dílo mimořádné hodnoty a dimenzí, vytvořené uměleckým ztvárněním vymezeného území pomocí širokého rejstříku různorodých prostorotvorných komponentů: modelováním a formováním terénu, uplatněním stavebních prvků a materiálů, akcentováním architektonickými objekty, promyšleným využíváním vegetační složky, dotvářené uměleckými díly, završené působivými formami uplatnění vodního živlu s využíváním různorodých efektů, včetně barevných a světelných proměn. Jedná se zároveň o složitý rostlý organismus, vzniklý kontinuálním historickým vývojem, jehož současná podoba je determinována jak původním založením, tak i postupnými slohovými transformacemi na osnově původního konceptu. Podoba historické zahrady, charakteristická existencí originálního rozvržení i harmonicky pojatými slohovými transformacemi, je v současnosti poznamenána celou řadou dílčích závad, špatným stavebně technickým stavem, fyzickým i morálním dožitím řady úprav či součástí areálu a vykazuje také některé závažné koncepční nedostatky zcela zásadního rázu, vyplývající z nevhodných úprav posledního půlstoletí.“³⁰

“Z hlediska novodobé historie českokrumlovské zámecké zahrady jsou mimořádně závažné tyto konkrétní zásahy a aktivity: vybudování otáčivého hlediště letní scény, situované bezohledně přímo do hlavní osy zámecké zahrady a před objekt Bellarie, nedokončená „celková rekonstrukce“ zámecké zahrady, započatá na sklonku 60.let 20.století a rekonstrukce zimní jízďárny pro společenské využití. Tyto neblahé události zásadně předznamenaly další osud této významné památky na mnoho dalších desetiletí. Velmi negativně zasáhly ve svých důsledcích do autenticity dosud intaktně zachované vysoce kvalitní, během staletí přirozeně transformované historické zahrady.³¹ ... Velmi negativní důsledky těchto aktivit je nutné napravit v rámci aktuální rehabilitace.“³²

V koncepci byl zhodnocen stav zahrady v době jejího zpracování a **byla formulována základní limitující kritéria přípravy rehabilitace**

“Hledisko významové: českokrumlovská zámecká zahrada je mimořádně hodnotnou a významnou památkou (NKP, součást světového přírodního a kulturní dědictví UNESCO). Vzhledem k významu památky musí být v souvislosti s přípravou rehabilitace plně upřednostněna odborná hlediska, přičemž koncepce památkové obnovy musí důsledně respektovat přísná kritéria památkové péče, korespondující s mezinárodními úmluvami a trendy, týkající se péče o historické zahrady (např. Mezinárodní charta o historických zahradách – Florencie 1982). V souvislosti s přípravou rehabilitace zahrady musí být dodrženy metodické zásady přípravy a dodržen tomu odpovídající postup přípravy.

***Hledisko odborné, památkářské:** pojetí rehabilitace zahrady bude plně zohledňovat tyto hlavní koncepční zásady. ... Celkové řešení bude respektovat mimořádně hodnotné typové pojetí částí a prvků podstatných pro souborné umělecké dílo zámeckých zahrad, s důrazem na konzervaci a odůvodněnou substituci vegetačních prvků. Budou korigovány a odstraněny veškeré typové a esteticky nevhodné prvky a řešení, inkorporované do organismu zámecké zahrady od 50. let 20. století a během rekonstrukčních zásahů v letech 1967 – 1980 i v současné době.*

***Hledisko věrohodné realizace:** V návrhu celkové rehabilitace i při jeho realizaci bude postupováno*

³⁰ Památková koncepce rehabilitace zámecké zahrady v Českém Krumlově, GIRSA-AT s.r.o., Praha 2004, s. 13

³¹ Tamtéž, s. 8.

³² Tamtéž, s. 10.

s maximální snahou o věrohodnost řešení (podloženost konkrétních zahradních a stavebních úprav, navrhované druhové skladby vegetace, řešení celku i doplňkových prvků a detailů) na základě znalostí místa, vyhodnocení nezbytných průzkumů, zejména stavebněhistorického a dendrologického průzkumu, případně archeologického výzkumu i s využitím příslušných dobových analogií.

Hledisko podmínek pro kontinuální obnovu a kontinuální udržovatelnost: Realizační práce obnovy jsou odborně i časově náročné, přičemž s ohledem k charakteru památky, jejíž podstatu tvoří vegetační složka je zřejmé, že optimální výsledky regenerace budou docíleny až se značným časovým odstupem.

Koncepce navrhuje také korekce těch prostorů a ploch, situovaných při nástupu do zámecké zahrady ze zámecké rezidence s odstraněním balastních úprav a s návratem historické atmosféry (dle historických pramenů a ikonografie, včetně dobové fotodokumentace), neboť jsou významnou součástí historického prostředí a návrat charakteristického milieu umocní hodnoty zámecké zahrady jako významné součásti excelentního památkového komplexu, jímž je MPR a areál státního zámku Český Krumlov.³³

(Je nutno uvést, že řada nedostatků přetrvává dodnes, právě proto, že celková regenerace zahrady je odkládána.)

Koncepce věnovala pozornost i **prezentaci a využití zámecké zahrady.**

“Českokrumlovská zámecká zahrada je vynikající a ojedinělá památka zahradní architektury, nedílná součást excelentního památkového souboru – Národní kulturní památky státního hradu a zámku Český Krumlov i památky světového významu (zapsané v seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO) To vyžaduje trvale věnovat maximální pozornost přiměřenému využívání a důstojné prezentaci. Provozní a funkční aspekty je nutné zcela podřídit hlediskům památkovým. Zámecká zahrada jako významný doklad zahradního umění, obohacená architektonickými solitery i vynikající výtvarnou výzdobou, je především neopakovatelným, zcela výlučným souborným exponátem. Presentace svěbytného uměleckého díla a jeho kulturního potenciálu je jeho stěžejní, dostatečně nosnou i atraktivní funkcí. Inkorporování jakékoliv nevhodné dodatečné funkce do organismu zahrady za účelem „oživení památky“ za každou cenu je paradoxně kontraproduktivní, neboť představuje riziko umrtvení hodnotového potenciálu, snížení čitelnosti a tedy sdělnosti uměleckého díla. Nevhodná funkce navíc přináší vážná rizika negativních zásahů do hmotné podstaty památky a její poškození.“³⁴

Na základě výše uvedeného se domníváme, že odpovídajícím konceptem památkové obnovy českokrumlovské zámecké zahrady není „revitalizace“, nýbrž „rehabilitace“ a zadání by bylo správné v tomto smyslu modifikovat jako „**veřejný zájem na rehabilitaci českokrumlovské zámecké zahrady**“.

Koncepce dále doporučuje rozvíjet dosavadní praxi dobově věrných inscenací zahradních slavností: “Při podrobnějších úvahách o možném doplňkovém využití zahrady a jejích jednotlivých částí (hlavní funkcí zahrady je funkce historického exponátu a uměleckého díla) je velmi žádoucí vycházet ze studia principů dobových aktivit (společenských, hudebních, divadelních), tedy konkrétních kulturně historických pramenů. Inspirací budiž mimořádně zajímavé produkce, realizované jako doprovodné experimentální aktivity v návaznosti na studium funkce zámeckého barokního divadla správou státního zámku v posledním desetiletí. Je zcela evidentní, že nejen didaktická, ale i umělecká hodnota kulturních aktivit, inspirovaných studiem dobového dění v zámeckých zahradách je něčím, co se zcela vymyká současným stereotypům využívání volného času a co poskytuje kromě neopakovatelných kulturních zážitků (spojení dobové produkce s dobovým prostředím) i záruku mimořádné atraktivity a trvalé přitažlivosti pro širokou veřejnost. Stanovení odpovídajícího režimu využití a presentace zámecké zahrady je nezbytné pro trvalé uchování výjimečných hodnot a bude upřesněno pro jednotlivé části a objekty zámecké zahrady v rámci zpracování koncepční studie rehabilitace.“³⁵

³³ Tamtéž, s. 13-16.

³⁴ Tamtéž, s. 26.

³⁵ Tamtéž, s. 28n.

Záměr rehabilitace zámecké zahrady byl zmíněn v dopise ministra kultury ČR Centru světového dědictví ze dne 18. 6. 2004. Ministr: „požádal o vyslání experta ICOMOS, který by na místě samém mohl poznat otáčivé hlediště a jeho vztah k historickému prostředí, získat informace o správnosti názoru našeho ministerstva a Českého komitétu ICOMOS, totiž, že otáčivé hlediště má být odstraněno ze zahrady zámku v Českém Krumlově. Kromě toho by mohl posoudit naše záměry na rehabilitaci parku po odstranění stávající točny.“³⁶

V lednu 2005 byla vykonána tzv. *reaktivní monitorovací mise* ICOMOS do zahrad a zámku v Českém Krumlově. Cílem mise bylo poznat otáčivé hlediště na místě samém a jeho vztah k historickému prostředí a objektivně posoudit názor ministerstva na odstranění stávající točny a poskytnout odbornou konzultaci k plánům obnovy zahrady.³⁷

Odborná mise ICOMOS „mimo jiné konstatovala, že autenticita a integrita zámecké zahrady je stále na vysoké úrovni a nebyla od 17. století zničena či narušena. (Západní) části zahrady jsou dle zprávy zatím pouze do jisté míry „uspány“, jejich údržba je málo intenzivní, ale celek je možné rehabilitovat“³⁸ Mise posoudila i zpracovanou „Památkovou koncepci rehabilitace zámecké zahrady v Českém Krumlově“ z roku 2004. V textu monitorovací zprávy je v originálním znění označena jako „Conservation concept of the castle garden“.³⁹

Závěry diskuze nad koncepcí rehabilitace byly ve zprávě shrnuty takto:

„- rehabilitace zahrady se nebude řídit jedním obdobím, ale komplexností různých fází její podoby v průběhu času a dnes patrnou rozmanitostí vrstev,
- hlavní zásady: konzervace významné dochované struktury, respektování autenticity materiálu a struktury, užití tradičních materiálů a řemeslných postupů, respektování času a stáří, využití údržby jako prostředku konzervace, respektování současné atmosféry, a vnímání zahrady jako celku a zároveň součásti rozsáhlejšího památkového souboru,
- v autentických i narušených částech zahrady lze pravděpodobně nalézt mnoho informací o dřívějších dispozicích v zemi. Zahradní archeologie (především nedestruktivní metody - jiné metody jen tam, kde je to vhodné) je proto nezbytnou součástí procesu rozboru, konzervace a obnovy.“⁴⁰

Výbor pro světové dědictví na svém zasedání v Durbanu v roce 2005 doporučil zapojit do odstranění (otáčivého hlediště) zahradní archeology a obnovit poničenou část zahrady, jakož i letohrádek Bellarie v souladu se standardy památkové péče uvedenými v návrhu památkové koncepce rehabilitace (předložené misi ICOMOS).

Problematika rehabilitace zámecké zahrady se objevila i ve Zprávě o stavu památky UNESCO Historické centrum Českého Krumlova z roku 2008 (aktualizace vypracované v roce 2010). V textu se uvádí:

“Rehabilitace zámecké zahrady

Podle plánu strategického dokumentu Památková koncepce rehabilitace zámecké zahrady z r. 2004 je pokračováno v její postupné obnově. V roce 2009 byly realizovány tzv. prohlubňové trávničky v místě nedávno odstraněných nevhodných novodobých fontán. V dalších letech se plánuje oprava cest a zpevněných ploch, oprava ohradních zdí, restaurování fontán na Dolním parteru zámecké zahrady, zřízení závlahového systému, rehabilitace zámeckého rybníka, letní jízdárny a úprava Dolního parteru a parteru v okolí Bellarie. V jednotlivých etapách se provádí náhrada degradovaných kamenných váz

³⁶ Dopis ministra kultury ČR ze dne 18.6.2004 s č.j. 9910/2004, in: Rekapitulace dosavadních kroků z hlediska mezinárodních aspektů problému točny v Českém Krumlově, ke stažení na stránkách <http://www.mkcr.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/zastupci-zajinteresovanych-stran-se-ve-veci-cesky-krumlov--otacive-hlediste-v-zahrade-zameckeho-parku-shodli-na-spolecnem-postupu-106414/tmplid-228>

³⁷ Tamtéž, na základě písemného pozvání ministrem kultury ze dne 18. června 2006 č.j. 9910/2004 a se souhlasným stanoviskem Porady vedení Ministerstva kultury z téhož dne.

³⁸ Věra Kučová: *Otáčivé hlediště v zámecké zahradě v Českém Krumlově – aspekty památky na Seznamu světového dědictví UNESCO*, Zprávy památkové péče, roč. 67, 2007, s. 279-282.

³⁹ Zpráva z reaktivní monitorovací mise ICOMOS je k dispozici na webové stránce <http://whc.unesco.org/archive/2005/mis617-2005.pdf>

⁴⁰ Tamtéž, s.6n.

na balustrádách, restaurují se kamenické a štukové prvky na balustrádách, formou údržby se opravují koruny zdí zámecké zahrady.

Celková rehabilitace letohrádku Bellarie

*Bývalý letohrádek Bellarie je dodnes vzácně dochován ve své velmi hodnotné autentické podobě rokokové zahradní stavby situované na příčnou osu zámecké zahrady. ... Letohrádek Bellarie představuje vzácně dochovanou a zároveň velmi hodnotnou rokokovou zahradní stavbu, která má bohužel v současné době nevhodné využití. Slouží jako technické zázemí pro provoz letní divadelní scény. . Velmi cenné interiérové prvky – kuchyně, grotta a mechanismus kouzelného stolu jsou tak nepřístupné návštěvníkům a není možné je řádně udržovat a restaurátorsky ošetřit. Sousedství rušivé robustní stavby otáčivého hlediště spolu s jeho rušným a necitlivým provozem zabraňují jednak plnohodnotnému restaurování a stavební obnově budovy Bellarie, jednak její prezentaci a zpřístupnění veřejnosti. Celkové restaurování letohrádku je dnes již nevyhnutelné, její osud však závisí na vyřešení problému s otáčivým hledištěm.*⁴¹

V roce 2009 byla zpracována 1. fáze Management Planu pro historické centrum města Český Krumlov. Ve stati týkající se kongresové a incentívni turistiky je uvažováno i využití zámecké zahrady. Za základní princip rozvoje turistiky v Českém Krumlově je považován *trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu, respektující památkové hodnoty města zapsaného do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO*.⁴²

V květnu roku 2010 uspořádal na základě doporučení Ministev kultury a pro tento účel poskytnuté dotace Národní památkový ústav v Praze a v Českém Krumlově mezinárodní seminář Mezinárodního vědeckého výboru pro kulturní krajinu ICOMOS-IFLA. Výbor se ve své zprávě vyjádřil k otázce otáčivého hlediště m.j. i k otázce autenticity, integrity a zatíženosti zahrady divadelním „provozem“ a vizuálního dopadem na kompozici zahrady. Závěry z jednání semináře týkající se obnovy zahrady připomínáme níže:⁴

*... Národní a regionální agentury památkové péče, jakož i správa zámku nechaly vypracovat studie a koncepční plán na obnovu zámecké zahrady. Blahopřejeme těmto úřadům za jejich neutuchající snahy řešit tento problém. Rádi bychom však zdůraznili potřebu konkrétního územního plánu pro celou oblast, zahrnujícího přemístění divadla a obnovu zahrady.*⁴³

„7.

Otáčivé hlediště má silný negativní dopad na autentičnost a celistvost zámecké zahrady, jednoho z atributů historického jádra zapsaného statku. Pevně trváme na tom, že má negativní vizuální dopad na zahradní strukturu, což je jedna z hlavních hodnot opodstatňujících zápis statku na Seznam podle kritéria IV. Zápis rovněž zahrnuje „nerušený organický vývoj města v průběhu pěti století“ a zámecká zahrada je jedním z hlavních prvků jedné z vrstev jeho nerušené historie a je nejvýznamnější komponovanou plochou zeleně v celé městské krajině.“

11.

Otáčivé hlediště by mělo být co nejdříve odstraněno a urychleně by měl být realizován územní plán pro barokní zahradu, včetně dalších teras, zalesněných svahů, Horské zahrady, (zámeckých) vnitřních nádvoří, ovocné zahrady, ... Všechny nezbytné kroky by měly být uskutečněny tak, aby obnovily a zvýšily hodnotu celého komplexu.

13.

Místní a národní orgány by se měly pokusit sdělit veřejnosti historickou důležitost a kouzlo této

---

⁴¹Zpráva o stavu památky UNESCO Historické centrum Českého Krumlova z roku 2008, oddíl III. Plánovaná stavební činnost v historickém centru Českého Krumlova, včetně areálu zámku, významná z hlediska památkové péče, částí Návrh akcí památkové rehabilitace, stavebního a uměleckého restaurování v areálu zámku do roku 2018.

⁴² Český Krumlov - kulturní statek zařazený na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, Management Plan pro historické centrum města Český Krumlov, 1. fáze: zpracování podkladů a úvodní analýzy, 2009, s.80.

⁴³ Mezinárodní seminář o otáčivém hledišti v zámecké zahradě v Českém Krumlově, zpráva Mezinárodního vědeckého výboru pro kulturní krajinu a sídla z 2. 6. 2010, s.6.

zahrady prostřednictvím působivých zážitků. To je možné provést pomocí nové koncepce obnovy doprovázené pečlivým vědeckým výzkumem a dobře připravenou osvětovou činností tak, aby široká veřejnost pochopila, že partery a boskety nebudou proměněny podle návrhů nedostatečně respektujících jejich původní podobu (jako tomu bylo v 70. letech 20. století), nýbrž znovu získají svou hodnotu s pomocí zahradní archeologie a zahrada během své obnovy získá značnou historickou autentičnost. Tyto zásahy by měly vycházet z rozsáhlých písemných a obrazových zdrojů tak, aby veřejnosti ukázaly, že si zahrada zaslouží stejnou míru výzkumu a pečlivé obnovy jako mnoho dalších budov ve městě. Takové zásahy by mohly dokázat (veřejnosti), že jakékoliv moderní stavby snižují původní kvality zahrady.“⁴⁴

4) Resumé

Veřejný zájem na obnově českokrumlovské zámecké zahrady se odvozuje z právní úpravy její památkové ochrany a z řady obecných dokumentů, včetně výkladu pojmu *veřejný zájem*.

Obnova zámecké zahrady realizovaná v souladu s výsledky vědeckého poznání je nezbytná pro trvalé uchování její hmotné podstaty a památkové hodnoty a pro její důstojné společenské uplatnění.⁴⁵

Veřejným zájmem je bezpochyby potvrdit i vzorový způsob jednání státu jako správce NKP, součásti světového dědictví, příklad toho, jak je nakládáno s tímto dědictvím, jak jsou respektovány obecně platné právní normy a jak jsou interpretovány metodické dokumenty, platné i na mezinárodní úrovni.

NPÚ nejednou osvědčil schopnost vzorově obnovovat a zejména rehabilitovat kulturní dědictví, jehož hodnoty jsou zastřeny víceletou neúdržbou či chátráním. Právě v areálu NKP Zámek v Českém Krumlově byly dosaženy výborné výsledky a ocenění na mezinárodní úrovni.

Odborná erudice pracovníků a státem zajišťovaná podpora finanční je tomuto procesu příznivá – zámecká zahrada v areálu NKP Zámek Český Krumlov má velký potenciál dalšího zvýšení své zajímavosti, vypovídací a edukativní hodnoty státem spravovaného majetku.

Velká část této zahrady je bohužel blokována stavbou, která zahradu zbytečně degraduje, narušuje její kompoziční charakteristiky a navíc i znemožňuje dokončení oprav a restaurování mimořádně cenné zahradní stavby, pro kterou má NPÚ připravenou kvalitní kulturně-výchovnou náplň. Tradici „zahradních slavností“, resp. aktivit se zapojením divadelních nebo hudebních aktivit je NPU schopen zajistit jinou, komornější formou, právě na základě dlouhodobě ověřovaných a stále populárnějších barokních slavností. Širší regeneraci zahrady by bylo možné tyto aktivity rozšířit do dalších sektorů zahrady a pomoci široké veřejnosti poznat hodnoty tohoto výjimečného (významem i rozsahem) areálu.

Zájem na celkové regeneraci zahrady, při které by bylo možno plně naplnit citovaný koncepční materiál, je proto bezpochyby veřejným zájmem v plném významu tohoto sousloví.

Materiál připravili:

za ÚOP v Českých Budějovicích z pověření ředitelem Mgr. Petrem Pavelcem:

Ing. Jiří Olšan, zahradní technik

PhDr. Pavel Slavko, kastelán zámku

Zdeněk Troup, náměstek pro památkové objekty ÚOP

Konzultace: Pavel Jerie, odborný garant NKP Zámek Český Krumlov

a vedoucí odboru péče o památkový fond ústředního pracoviště

Text upravila v duchu zadání a doplnila:

ing.arch. Věra Kučová, náměstkyně pro památkovou péči ústředního pracoviště

⁴⁴ Tamtéž, s.7.

⁴⁵ Viz § 2 nařízení vlády ČR č. 55/1989 ze dne 19. dubna 1989.